

Ranci re’le Siyasal Olanı Yeniden Düşünmek: “Siyasalın Kıyısında”

Jacques RANCIERE

İstanbul, Metis Yayınevi, 2007, İstanbul.

Pelin AGOCUK

Doktora Öğrencisi, Yakın Doğu Üniversitesi, KKTC.

E-posta: pelin.agocuk@neu.edu.tr

Ranci re’in 1986-1997 yılları arasında yayınladığı metinlerin derlemesinden oluşan “Siyasalın Kıyısında” başlıklı kitap, siyasal olanı yeniden düşünmemizi ve siyasetin özgün bir tanımının nasıl olabileceğı konusunu gündeme getirmesi nedeniyle dikkati çeken bir çalışmadır.

Ranci re’e göre siyaset, her türlü özgürleşme vaadiyle, belli bir cemaatin çıkarlarının akıllıca idare edilmesi ifadesine dönüşmüştür. Bu anlamda, eşitlik ve özgürlük yerine ekonomik olarak karlı ve toplumsal olarak da, kabul edilebilir bir dengeler bütünü ortaya çıkmıştır.

Yazar siyaseti, cemaatleri yönetme sanatı olarak değil, insani eylemlerin uyuzmazlığa dayalı bir biçimi olarak görmekte ve insan gruplarının toplanmasını ve yönetilmesini belirleyen kaidelerin istisnası olduğunu savunmaktadır. Demokrasi de, ne bir h k met etme biçimidir, ne de bir toplumsal yaşam tarzı; demokrasi, siyasal özneleri var eden özneleşme tarzıdır. Ranci re siyasetin, ekonomik çıkarların ve toplumsal dengelerin idaresi tarafından sürekli biçimde işgal edilmiş yüzey üzerinde, siyasete özgü edimlerin, olası kazanım ve yitimlerin dış hatlarını çizmekten ibaret olduğunu savunmuştur.

Ranci re’e göre siyasetin sonu fikri; her seçim öncesinde siyasetçilerin yaptığı vaatler ve tutulmayan sözler yerine, siyaseti dünyanın enerjilerini ilerletme sanatı olarak kabul eden görüşün karşısına, gemisini akılcı bir şekilde kullanarak, siyaseti iç savaşı  nleme sanatı olarak gören bir anlayış kazanmıştır. Dolayısıyla, Ranci re’in de ifade ettiği biçimde yeni zamanın partisi ve yeni mutabakatın partisi olmaktır.

Ranci re, siyaset felsefesini yeniden incelemek yerine burada, Strauss’un bakışıyla, Platon veya Aristoteles felsefesinin yapıtları ve paradigmaları olarak göstererek, felsefe ve siyaset arasındaki kökensel gerilimi silmek adına; “siyasetin işlerini gerçekten yapmak” konusunda, Platon’un Gorgias’ında sahiplenilen arzu ile siyasete son verme, lafını bile etmeme arzusu arasındaki çakışmaya vurgu yapmıştır. Platon’a göre *demos* (halk), siyasal cemaatin sahnesini işgal eden ama asla birinci sırada yer alan bir öze sahip olmayan, kocaman yaratığın katlanılamaz yapaylığıdır. Onu hakikate uygun bir biçimde niteleyen sözcük *okhlos*’tur: halk güruhu, yani, arzunun gelgitlerine ve ihtirasın ekimelerinde yaşayan, daima kendilerinden farklı birey topluluklarının sonsuz alkantısıdır. Politika

bize böylelikle siyasalın iki kökenini sunmuş oluyor. İyi köken: Hayvani *phone* (ses) ile insani *logos* (söz) arasındaki ayrım ve *logos*'a özgü kudret, yani fayda (*sumpheron*) ve zarar (*blaberon*) duygusunu cemaatin dairesi içine izdüşümleyebilme ve böylelikle adil olan ile olmayanın ortak kabulü yolunu açma kudretine ulaşmaktır.

Bu bağlamda, her kentte zenginler ve fakirler vardır ve bu iki grup kentin tam anlamıyla unsurları, kısımlarıdır; çünkü bir araya getirilip toplanamaz nitelikteki ilkeler yalnızca onlardır. Çiftçilerin savaşıyla soyunduğunu ya da zanaatçıların meclis oturumuna katıldıklarını hayal etmek mümkündür, fakat aynı anda hem zengin olmak hem de fakir olmayı hiçbir rejim mümkün kılamaz. Dolayısıyla, her kentte siyasal sorun, geçim imkânı olmayanların oluşturduğu kitle ile bu imkânı sahip olanlardan oluşan küçük zümrenin birlikte varlığı ile başlamaktadır.

Böylece zenginler ve fakirler ortak meseleyi, merkezin meselesini kazancın, şan ve şeref, maddi çıkarların ve hayali yatırımların kısılcasına almaktadırlar. Rancière'e göre siyaset sanatının ikinci belirlenimi buradan çıkar, siyaset sanatı modern terimlerle "ile yaşama" sanatıdır. Yani uzlaştırılmazlarla, kentin merkezine tutunmuş fakirlerin ve zenginlerin ortak varlığıyla birlikte yaşamaktadır. Daha açık ifade edilecek olursa, zenginliklerin bölüşümü, iktidarın ve iktidara bağlı hayali yatırımların bölüşümüdür. Bir yandan haklar, ödevler ve denetimlerin dağıtılmasıyla zenginler ve fakirler arasındaki çatışma yatıştırılırken diğer yandan da, toplumsal etkinliklerin kendiliğindenlik niteliği, merkezi işgal etmeyle ihtirasların yatıştırılmasını sağlamaktadır.

Aristoteles kent-demokrasi idealinin karşısına demokrasinin gerçek geleceğini, yani modern çağdaki ulus devletlerin orta sınıf rejimini koyacaktı fakat bu beklide bir ütopyadır. Rancière'e göre, ütopya, bir düşünce yeri ile algılanan ya da algılanabilir bir sezgisel mekânı örtüştüren entelektüel bir kurgudur. Gerçeklik, ne ütopyanın salim bir kafayla reddedilmesidir ne de amacın unutulmasıdır. Siyaset sanatı da bu aşamada, siyasal mekân, toplumsal mekân ve teritoryal mekânın örtüşmesini işleme koymaktadır. Siyaset sanatı halkın gelgitlerini aralıklarla dönüştürerek, halkın gücünü halkın çalkantılarından ve halktan ayrı bir yere koymaktadır. Demokrasi adıyla örtüşen (halk iktidarı) demokrasidir. Halkın iktidarı, elinde tuttuğu kentin merkezinde ikamet ettiği, oturuma katılmak için birkaç adımda meclise ulaşabildiği ve *arkhai*'ye talip olabildiği bir demokrasidir. İyi demokrasi, ideal devlet rejimine mümkün olduğu kadar yaklaşan, halkın içinde mesafe koyan bir demokrasidir.

Emeğe ve emeğin sağladığı hayata göre bir artı ve eksi olan bu fazlalık illaki para değildir, basitçe zaman ya da boş zamanda olabilir. Bu bağlamda, kırsal demokrasinin özellikle tarlaların şehirden uzak olduğu yerlerdeki demokrasinin faydaları bunlardır. Dolayısıyla, çiftçilerin meclis toplayacak merkezi işgal edecek zamanları olmayacaktır. Böylece rejimin işlemesi için belli bir nitelik gerekir, ama merkez yurttaşların sahip olduğu belli bir nitelik değil, yalnızca yurttaşların mekânının bir özelliğidir. Şehir surlarının bitişiinde tarlalar olmamalı, toplumsal ile siyasal arasındaki ve yurttaşlar ile yurttaşlık arasındaki iskele atılmış olmalıdır. Bu sayede, mevcut bulunmayanların yurttaşlığını güvence altına alan eşsiz bir kural çıkarılmaktadır. "Çok sayıda insanın tarlalara gitmek zorunda olduğu" demokrasilerde "agora kalabalık" bile olsa tarlalara gitmiş olanların yokluğunda meclis toplanmamalıdır.

Rancière'e göre, iyi bir siyaset adamı, hem fiili düzenlemeler hem de hayali algılamalar düzleminde, bu yanaşma noktasını düzene sokacak önlemleri kestirebilecek kişidir. Fakirlerin idarecilikte gözü olmayacak ve idarecileri kıskanmayacaklardır, çünkü idareciliğin getirisi yoktur. Özel bir tutku olan kazanç için, kamusal bir tutku olan şan ve şerefi özgürce feda edeceklerdir. Zenginler ise, idarecilik yapabilecek ama bu yolla servetlerini arttıramayacaklardır. Ortak şeref mevzularını yani "en iyiler" olarak "daha az iyiler" tarafından yönetilmeme ihtiraslarını tatmin etmek için bedel ödeyeceklerdir. Böylelikle kamusal ve özel ihtiraslar iyi düzenlenmiş olacaktır.

Yazara göre modernleşme, siyasetin sonu siyaseti, yani kendi doğumuyla bir olan son; toplumsal siyasalla, siyasalı da toplumsalla ortadan kaldırma sanatıdır. Siyaset sanatının kendi gerçekleşmesini kendi sonunun yanı başında, mükemmelliğe erişinde kendi uçurumunun kıyısında tutan en eski işi, depolitizasyondur.

Ranci re, Aristotelesçi programın gerçekleştirilmesinin, bir toplumsal sınıfa (orta yeri işgal eden orta sınıf ya da çevredeki çiftçi yurttaşlar) bağlı olmaktan ziyade, toplumsalın belli bir haline bağlı olduğunu savunmaktadır. Siyasalın barışçılaştırılması, koşullar eşitliği adı verilen yeni toplumsallığa bağlıdır. Koşullar eşitliği de, siyasal ile toplumsal arasındaki ilişkinin ayarlanması için, sanki gökten indirilmiş bir çözüm getirmiştir. Ranci re, en uyanık siyasetçinin bile yapamadığını, aynı anda hem toplumsalın hem de kendiliğinden sınırlayan, kendinden ayarlı bir toplumsallığın üretilmesini, koşulları eşitleyen bu gökten inme diye tabir edilen çözümün gerçekleştirdiğine dikkat çeker. “Koşullar eşitliği”, siyasal duyguların polimerizasyon yoluyla barışçılaştırılmasını sağlar, böylece mesafeden ve ayrıklıktan beslenen bir duygu olan şerefın silinmesi, bir toplumsal mekân açar ve bu mek nda merkez etrafındaki eski gerilimler çıkar, tatmin noktalarının sonsuzca bölünmesi ve çoğalması yoluyla düzenlenir. Aristoteles’te de olduğu gibi, siyasalın kendisiyle mesafelenmesinin, despotizme, “himayeci iktidar”ın tahakkümüne tıpatıp benzediği noktadır ve bu tahakkümün kendi kolaylığı eşitlik, özel olanın tatmin edilmişliği ve ihtirasların öz düzenlemesi halinde bırakarak, barışçıl biçimde tahakküm edebilmesinden ileri gelmektedir.

Ranci re, postmodern çağda, günümüzde zenginler ile fakirler kutuplaşması, siyasal şerefın ve kahramanlar demokrasisinin ateşini de peşi sıra yok edecek kadar silinmiş durumda olduğuna işret ederek, demokrasinin zenginler ile fakirler arasındaki hafiflemiş, farklı ölümcül şeref mevzusuna dönüştüren arkaik saplantılar çağını geçtiğini iddia etmektedir. Ranci re’e göre bugün demokrasi, daha kusursuz biçimde depolitize edildiği bir siyasal tercih konusu olarak algılanmayıp genel bir ortam olarak, eşitlikçi çağın hazlarıyla çelişen mücadeleleri ve fedak rlıkları dayatmayan postmodern bireyselliğin doğal ortamı olarak yaşıandığı için, daha fazla güvence altındadır. Dolayısıyla, çok particilikler, seçimleri ve bilgi edinme haklarıyla demokratik rejimler, kişiselleşmiş self-service, psikolojik test ve tercih özgürlüğü toplumuyla gitgide daha yakın bir ilişki içindedir.

Bu  z mlemelere çoğulcu topluma dair temalar eşlik eder: toplumdaki malların rekabeti, serbest cinsellik, müzik malzemeleri, dünyanın öteki ucuna ucuz charter seferler ve doğal olarak da eşitlik tutkunu ve farklılıklara hoşg r l  bir birey şekillendirilir. Ranci re’e göre, herkesin herkese muhtaç olduğu bireysel keyfi ilgilendiren her şeyin serbest olduğu, herkesin ve her şeyin birbiriyle kaynaştığı dünya, kendi kendini barışçılaştırıran çokluğun dünyası olacaktır. Ranci re, bölünmenin toplumsal kaynağını, zenginler ile fakirlerin savaşını yok ettik denilen yerde, dışlayıcı ihtirasının tırandığına işaret ederek, bu durumda siyaset sanatının, bir başka parçalanmayla karşı karşıya kaldığını vurgular: Bu seferki zenginlik farkı ya da mevki için çatışmadan değil, nefretin birleştirici gücüne dayanan belli birlik tutkusundan doğan daha kökten bir parçalanmadır.

Yazar modern demokrasi düşüncelerinin, demokrasiyi gerek dağınık keyif odaklarının kendi kendini düzenlemesiyle  zdeleşerek, gerek tikeli tümele tabi kılmak suretiyle kolektivitenin hükümranlığını kuran yasanın iktidarı ile  zdeleştirerek, dolaylı ya da dolaysız olarak bu ilk taslağa onay verdiklerini savunur. Demokrasi, bireyler kalabalığının ve çoğul ihtiraslarının mutabakatla kendi kendini düzenlemesi değil, “hakları” bildirgeleri çerçevesinde yasa tarafından birleştirilmiş kolektivitenin hükmü de değildir. Ranci re göre, *demos*’un bir toplumda *okhlos*’un bölünme gücü olarak var olduğu ölçüde demokrasi de var olabilecektir. Demokrasi, sadece bireyleri eşit ve kolektivitelyi kendisinin efendisi ilan etmesiyle olamayacağını söyleyen Ranci re, iktidarın gücünün

gerekliliğini ve bu gücün toplumsal ortakların toplamı ya da farklılıkların topluluğu olmadığını, bu bağlamda ortaklıkları, toplulukları ve sıra dağıtımını bozma gücü olduğunu belirtmektedir.

Ranciére'e göre sınıf savaşımı kendini iki şekilde sunmuştur; sınıf diye bir şeyin olmadığı iddiasını mücadele bayrağı olarak benimseyen işçi broşürlerinin naifliğinde formüle edilmesi, diğeri de proletaryayı toplumun bir "yok" sınıfı olarak, dolayısıyla tüm sınıfların yok olması olarak ilan edilmiştir. Sınıfların yok oluşu, aynı zamanda işçi sınıfının kendi kendini yok etmesidir, onu bu tür korporasyonlardan ve sürünün hayvansallığından koruyan kendi üzerindeki emegidir. Fakat diğer yandan, proletarya adı, kendi tözeliği içinde sınıfsızlaştırma işini yürüten sınıfı da imliyordu ve böylece toplumsal işlevlerin iyi bir şekilde paylaşılması fantezisini, yani son tahlilde iyi düzenlenmiş bir fantezisinin yeni bir figürünü diriltiyordu. Marx'ın, partisinin olduğu sınıfı bölerek proleterleri birleştiren parti figürüyle, bu çelişkiye uygun biçimini kazandırdığına inanmaktadır.

Ranciére'e göre, keyif işletmecilerinin sınırı, kolaylıkla nicelliğe dökülemeyen ve endekslenemeyen birbiriyle ilintili iki üç duyguyu yönetmekteki güçlüktür: hüsrana, korku ve nefret. Siyasetçilerin önüne konulan soru, felsefeye de geri dönmektedir: felsefeyi kendi muğlak ötekisi olarak, demokrasiyle yasa koyan çokluğun sahteliğinin skandalı olarak demokrasiyle karşı karşıya bırakan o ilk duruşa geri dönmektedir. Yani bir yandan halkın meselelerini, ya da beklide halkın en önemli nesnesi olan korku ve nefretin halledilmesi meselesini hükümete ve sadece ona bırakmak zorunda kalma, felsefe için en aşırı skandal ve Platon'un ampiristler karşısındaki kibir için ödenecek en ağır bedel olacaktır.

Ranciére toplumun, cemaatlerin, toplulukların kendini kurgulayış biçiminin bir uzlaşmaya dayandığını söylemektedir. Bu uzlaşma mantığının tüm sınıfların, tüm paydaların birbiriyle uyumunu varsaymakta olduğunu, bu uyum söylemi, farklı paydaların varoluş koşullarının gerekçelendirilmesi ve meşrulaştırılmasını gerektirir. Ranciére'e göre toplumsal koşullarda, düzenlemenin, sınıflandırmanın altında yatan eşitsizliği ortaya koyan her türlü eylemlilik siyasidir.

Siyasal olanı yeniden düşünmek, zımni bir eşitlik varsayımını içinde barındıran bir eşitsizlik tarafından karakterize olan başlangıç anını, bu kitlelerin gücü ve sözü üzerinden değil de, iktidarın söz, eylem ve kudretinden hareketle kavrama biçimlerine ve bu başlangıç anını devam ettirmek isteyen siyaset felsefesine karşı bir müdahaledir. Siyasal yeniden düşünmek, farklılıkların ve eşitlikçi düşüncenin kudretinin ve ona yöneltilen iktidarın yönetme biçiminin, bu düşüncenin kavramsal şeklinin tanımını yapmaya çalışmaktadır. Eşitlikçi ve özgürlükçü düşünce doğrultusunda siyasal olanı yeniden düşünmek, siyasetten yani olanaklı ya da olanaksız ikileminin de ötesine geçmiş, bu tür ikilem ve çatışmaların, gerilimlerin ve çelişkilerin varlığına işaret ederek, kitlelerin gücünün farklı düzeylerde demokratik oluş biçimlerinin önünü açarak köprüler inşa etmek, iktidarın baskıcı ve tahakkümcü biçimleri karşısında siyasal düşüncede yer açmak ve çözüm bulmaktır. *Siyasalın Kıyasında*; siyaseti ve siyasal olanı yeniden düşünerek demokrasi ile ilgili genel yargıların tekrar gözden geçirilmesini sağlamanın yanında, bu alanda çalışma yapanlara ışık tutabilecektir.